

Tăcerea imorală.

Cum ne poziționăm față de profesorii care au colaborat cu Securitatea?

de Vasile DOCEA

O tăcere jenantă și greu de explicat există în universitățile din România în legătură cu profesorii care au colaborat cu Securitatea, deși, oficial, regimul totalitar comunist și practicile represive ale acestuia au fost declarate ilegite și criminale. La Universitatea de Vest au existat cel puțin patru cazuri de profesori care au colaborat cu poliția politică, contribuind astfel la îngrădirea unor drepturi și libertăți fundamentale ale semenilor lor. Universitatea încă ezită să se pronunțe public asupra acestor cazuri.

Un trecut dureros și asumarea lui

Totalitarismul comunist a fost un sistem politic ilegal și represiv. Ilegal, pentru că a fost contrar valorilor fundamentale ale poporului, pentru că a fost complet străin de fibra și de aspirațiile acestuia; represiv, pentru că a fost instaurat prin forță și pentru că, în scopul menținerii sale, a folosit violența sistemică împotriva opozițiilor, pe care i-a băgat în închisori și i-a ucis, a încălcat constant drepturile omului și libertățile fundamentale.

În țările din Estul Europei, căzute după Al Doilea Război Mondial în sfera de influență sovietică, principalul instrument represiv al sistemului totalitar comunist a fost poliția politică. La noi, deși denumirea oficială a variat de-a lungul timpului, era cunoscută sub numele generic de Securitate. Era o instituție militarizată, cu mii de angajați (ofițeri) și avea misiunea să vegheze la menținerea sistemului totalitar și, mai mult decât atât, să folosească orice mijloace pentru a și-o îndeplini. Iar printre mijloacele folosite se numărau intimidarea, cenzura, tortura, crima, violențele de orice fel.

Securitatea, acest „braț înarmat” al sistemului totalitar, nu și-ar fi putut îndeplini misiunea fără contribuția unor persoane dispuse să își ofere serviciile spre a sprijini represiunea. Ei au fost **colaboratorii** Securității. Erau recrutați de către ofițeri, semnau un angajament de colaborare, își alegeau un nume fals (folosit pentru a asigura caracterul „secret” al colaborării), apoi, periodic sau de câte ori li se cerea, dădeau ofițerilor informații despre alte persoane. Despre colegi de serviciu, cunoscuți, adesea despre prieteni ori rude. Informațiile oferite de ei erau apoi folosite de Securitate pentru a-i urmări și persecuta pe cei „turnați”. Oferind informații, colaboratorii înlesneau luarea de

măsuri împotriva celor pârâți. Prin aceasta, ei erau parte a sistemului represiv.

După căderea dictaturii comuniste, societatea civilă din România a cerut ca numele celor care luaseră parte la represiunea împotriva cetățenilor să fie făcute publice. Oamenii aveau dreptul să știe cine au fost cei care contribuiseră la urmărirea și persecutarea lor de către Securitate. După lungi dezbateri publice, soluția a fost găsită, prin Legea 187, din 7 decembrie 1999 (Legea privind accesul la propriul dosar și deconspirarea securității ca poliție politică). Pe de o parte, legea permite oricărui cetățean român să își vadă dosarul de urmărit și să afle identitatea ofițerilor de securitate și a colaboratorilor care au contribuit la întocmirea aceluși dosar. Pe de altă parte, legea permite oricărui cetățean român să afle dacă persoanele care ocupă funcții publice ori candidează pentru ocuparea acestora, precum și persoanele care ocupă diferite funcții de conducere, au fost ofițeri sau colaboratori ai securității. Legea nu este punitivă, ea nu îngrădește dreptul foștilor colaboratori de a ocupa diferite funcții sau poziții. Ne dă, însă, nouă, dreptul să știm dacă persoanele care ne conduc au îndreptățirea morală să o facă.

Patru cazuri la Universitatea de Vest

Mediul academic nu a fost scutit de represiuni în perioada totalitarismului comunist. Iar la aceste represiuni au contribuit din plin chiar unii membri ai săi. Dacă cineva ar face o evidență retrospectivă a colaboratorilor din universitățile, institutele de cercetare, muzeele și arhivele din vremea regimului Ceaușescu, adică din instituțiile care jucau un rol în educație și în cercetarea științifică, va constata că numărul acestora este de câteva sute. Mediul academic

din Timișoara nu a făcut excepție. Pentru a exemplifica, mă voi limita aici la colaboratorii Securității care au avut legătură cu Universitatea de Vest. Nu toți, ci doar aceia pentru care colaborarea cu Securitatea este dincolo de orice îndoială (pentru majoritatea, a fost stabilită prin hotărâri judecătorești).

Cu mai mulți ani în urmă, a stârnit oarecare vâlvă „cazul **Mona Muscă**”. Activistă civică neobosită după 1990, apoi politiciană foarte activă, devenită membră a Parlamentului, Mona Muscă s-a retras definitiv din politică după ce a fost făcut public dosarul ei de colaboratoare. Fusese asistentă la Universitatea de Vest, iar în această calitate a semnat un angajament de colaborare cu Securitatea, căreia i-a furnizat, în anii 1977-1978, sub numele conspirativ „Dana”, 15 note informative despre studenții străini, dar și despre colegi¹. Curtea de Apel din București a confirmat activitatea de poliție politică a acesteia².

Mai puțin cunoscut este cazul profesoarei **Hortensia Pârlog**, de la Catedra de limba engleză. În anii 1986-1988, aceasta a primit din partea Securității, între altele, misiunea de a o urmări pe titulara lectoratului american de la Universitatea de Vest. Ca urmare a informațiilor furnizate de „Abba” (numele conspirativ al profesoarei timișorene), securitatea a întreprins percheziția la locuința lectoriței americane. Curtea de Apel din București a constatat că lectoriței americane i-a fost îngăduit, astfel, dreptul la viață privată (unul dintre drepturile și libertățile fundamentale) și a confirmat, prin sentință definitivă, calitatea Hortensiei Pârlog de colaborator al Securității comuniste³.

Cazul filologului **Gheorghe Tohăneanu** a fost publicat de către cunoscuții scriitori Daniel Vighi și Viorel Marineasa în cartea „Continentul Gri”, care conține rezultatele cercetărilor întreprinse de cei doi în arhiva CNSAS⁴. Între altele, în anii 1966-1968, Securitatea i-a încredințat profesorului de la literele timișorene misiunea de a se infiltra într-un grup de persoane care aveau legături cu emigrația românească. Ceea ce profesorul a și făcut, furnizând apoi Securității, sub nume propriu ori sub pseudonimul

„Toma”, numeroase informații despre românii din diaspora. A „turnat” chiar și angajați ai Bibliotecii Universității.

Cazul istoricului **Victor Neumann** diferă de celelalte trei prin aceea că semnarea angajamentului și colaborarea cu Securitatea au avut loc înainte ca el să devină cadru didactic universitar. Cu toate acestea, se dovedește a fi cel mai prodigios autor de note informative dintre cei amintiți. Pentru anii 1977-1989, au fost identificate peste 50 de informări furnizate de acesta Securității, semnate cu diferite nume conspirative: „Hodoș”, „Nedelcu”, „Robert” etc. Așa cum reiese din sentința Curții de Apel din București, prin care se constată calitatea de colaborator al poliției politice⁵, printre cei urmăriți și pârâți de către Neumann se numărau colegi de serviciu de la Muzeul Banatului, scriitori din Timișoara și din regiune, istorici și jurnaliști din străinătate etc. Prin acțiunile sale, a contribuit la restrângerea drepturilor acestora la viață privată și la libertate religioasă. Înalta Curte de Casație și Justiție, respingând recursul formulat de Victor Neumann, a confirmat definitiv concluzia Curții de Apel, privind calitatea acestuia de colaborator al Securității⁶.

Cum formăm caractere ?

Universitatea de Vest, unde cele patru persoane amintite mai sus au fost cadre didactice, nu a formulat încă o poziție instituțională față de acestea. Nu s-a delimitat de activitățile ignobile de poliție politică desfășurate de cei patru foști angajați. Este o tăcere greu de explicat, cu atât mai mult cu cât, în România, sistemul totalitar comunist a fost declarat oficial, de la tribuna celei mai înalte instituții a statului, ca ilegal și criminal.

Aignora faptele de poliție politică, a te face că nu le observi, deși evidența lor este de domeniul public, nu este atitudinea potrivită. Tăcerea în legătură cu foștii colaboratori ai Securității ne face complici ai acestora. Ea este imorală. Este o tăcere cu atât mai greu de înțeles și de acceptat, cu cât universitatea însăși și-a ales ca deviză: „Formăm caractere!”.

¹ Decizia nr. 305/19.09.2006 a Colegiului Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

² Decizia civilă nr. 2/6.03.2007 a Curții de Apel București. „Monitorul Oficial al României”, partea a III-a, nr. 261/19.04.2007.

³ Sentința civilă nr. 3082/23.06.2010 a Curții de Apel București, Secția a VIII-a Contencios Administrativ și fiscal. „Monitorul Oficial al României”, partea a III-a, nr. 167/17.05.2012.

⁴ Daniel Vighi, Viorel Marineasa, *Continentul gri. Timișoara culturală în dosarele Securității. Scriitorii. Universitatea*, Timișoara, Ariergarda, 2022, p. 297-350.

⁵ Sentința civilă nr. 2033/4.11.2022 a Curții de Apel din București, Secția a IX-a Contencios Administrativ și Fiscal.

⁶ Hotărârea 5725/5.12.2023 a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României.